

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

עיבור חודש מפני הצורך

(כ' א') כי אתא עולא (לבבל) אמר עברוה לאלול (בארץ ישראל).

אמר עולא: ידעי (האם יודעים) חברין בבלאי מאי טיבותא עבדינן בהדייהו?

(ומברר) מאי טיבותא?

(4) עולא אמר: משום ירקיא.¹

(2) רבי אחא בר חנינא אמר: משום מתיא.²

מאי בינייהו? (ומסיק) יום טוב (ראש השנה וסוכות) הסמוך לשבת (אם לא יעברו), בין מלפניה בין מלאחריה. מאן דאמר משום ירקיא, מעברין. ומאן דאמר משום מתיא, אפשר (לקבור המת ביו"ט) בעממי (ע"י נכרים).³

(ומקשה) איני (וכי מעברים חודש לצורך)? **והתניא:** יכול כשם שמעברין את השנה לצורך (מפני האביב ופירות האילן), כך מעברין את החודש (ומוסיפים לו יום) לצורך? תלמוד לומר⁴ "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים", כזה ראה וקדש (כיוון שתראה, קדש בו ביום)?

לא קשיא, כאן לעברו (לעשותו מלא), כאן לקדשו (ביום שלושים לפני שנראית הלבנה).⁵

והכי קאמר: יכול כשם שמעברין את השנה, ואת החודש לצורך, כך מקדשין את החודש (ביום השלושים) לצורך (ואע"פ שטרם נראית הלבנה)? תלמוד לומר "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם", כזה ראה וקדש.⁶

(4) וכי הא דאמר רבי יהושע בן לוי מאימין על העדים (המעידים) על החודש שנראה בזמנו (ביום שלושים, שלא יעידו כדי) לעברו, ואין מאימין על העדים (שיעידו שקר) על החודש שלא נראה בזמנו לקדשו.

איני?! והא שלח ליה רבי יהודה נשיאה לרבי אמי: הווי יודעין שכל ימיו של רבי יוחנן היה מלמדנו (אם אנו צריכים לעשותו חסר): מאימין על העדים על החודש שלא נראה בזמנו לקדשו, אף על פי שלא ראוהו, יאמרו ראינו!

אמר אביי: לא קשיא, הא בניסן ותשרי,⁷ הא בשאר ירחי.

(2) רב דימי מנהרדעא מתני איפכא: מאימין על העדים על החודש שלא נראה בזמנו לקדשו. ואין מאימין על העדים על החודש שנראה בזמנו לעברו. מאי טעמא? האי מיחזי כשקרא (כשנראית בזמנה ואינם מעידים, הרבה

¹ להפריד שבת ויו"ט זה מזה, כדי שלא יכמושו ירקות הנאכלים כשהם חיים בשבת שאחר יום טוב, או ביום טוב שאחר שבת.

² להפריד שבת ויוה"כ זה מזה, שלא יסריח מת שימות בראשון מהם, ולא ייקבר לא היום ולא למחר.

³ דאמר מר (ביצה ו' א'): מת ביום טוב ראשון, יתעסקו בו עממין.

⁴ שמות, פר' בא, יבב.

⁵ ואם ימתינו עד יום מחר, היא שבת ויום הכיפורים סמוכין, אין מקדשין לצורך. רש"י.

⁶ ראה תחילה ואחר כך קדש. אבל כשאתה מעברו (ועושה חודש חסר, מלא), ראה וקדש הוא. רש"י.

⁷ שהמועדות תלויים בהם, מקדשים לצורך. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

אחרים יש שראוהו, ונראה שעל סמך שקר עיברוהו). האי לא מיחזי כשקרא (כשלא ראוהו ואמרו ראינו, אין השקר נודע).

שיטות הראשונים

מאיימים על העדים על החודש שנראה בזמנו לעברו: דעת הרמב"ם, שמדובר במקרה שלא באו עדים ביום שלושים ועיברו בית דין את החודש, ולאחר מכן - ואפילו עד סוף החודש - באו עדים שראו ביום שלושים. במקרה כזה מאיימים על העדים ומטריפים אותם בשאלות וחקירות כדי לבלבל עדותם הואיל ויצא שם החודש מעובר. ואם אחר כל זאת עמדו בעדותם, מקדשים את החודש למפרע ומונים מיום שלושים, אלא אם כן יש צורך לעבר את החודש. ודעת רש"י, מאירי, וריטב"א, שאין מקדשים את החודש למפרע כלל, ו'מאיימים על העדים לעברו' היינו ביום שלושים, אם יש צורך לעבר את החודש.⁸

מאיימים על העדים: לדעת רבי יהושע בן לוי, מאיימים על העדים המעידים על החודש שנראה בזמנו, לעברו. ואין מאיימים על העדים שיעידו על החודש שלא נראה בזמנו, לקדשו בזמנו. ולרב דימי מנהרדעא, הדין הפוך. הרמב"ם הביא את שתי השיטות.⁹

הא בניסן ותשרי הא בשאר ירחי: כתב הרמב"ם "יראה לי שאין מחלקת החכמים בדבר זה אלא בשאר החודשים חוץ מניסן ותשרי, או בעדי ניסן ותשרי שבאו אחר שעברו הרגלים, שכבר נעשה מה שנעשה, ועבר זמן הקרבנות וזמן המועדות. אבל אם באו העדים בניסן ותשרי קדם חצי החודש - מקבלין עדותם ואין מאימין עליהם כלל, שאין מאימין על עדים שהעידו על החודש שראוהו בזמנו פְּדִי לְעֵבְרוּ."¹⁰

חישוב מולד הלבנה

(כ' ב') אמר שמואל: יכולנא לתקוני לכולה גולה.¹¹

אמר ליה אבא אבוה דרבי שמלאי לשמואל: ידע מר האי מילתא דתניא בסוד העיבור: נולד קודם חצות, או נולד אחר חצות (כך שנוי בה. ורמז בעלמא הוא, לומר קודם חצות חלוק מנולד לאחר חצות)?

אמר ליה: לא.

אמר ליה: מדהא לא ידע מר, איכא מילי אחרנייתא דלא ידע מר.

כי סליק רבי זירא שלח להו (לחבריו שבבבל שני דברים שלמד בארץ ישראל):

(א) צריך שיהא לילה ויום (שאחריו) מן החדש.

⁸ מקורות: רמב"ם (הל' קידוש החודש ג, טו-יז). מאירי (כ' א', ד"ה מאחר; ד"ה יש מי שפוסק). ריטב"א (כ' א', ד"ה רב דימי; כ"ה ב', ד"ה ולא הספיקו).

⁹ ונראה שלא הכריע. ראה רמב"ם בהלכות קידוש החודש (ג, טו-יח), ובביאור 'מרכבת המשנה', וב'שקל הקודש' (הל' יז בביאור הלכה בד"ה ויש מן החכמים).

¹⁰ מקורות: רמב"ם (הל' קידוש החודש ג, יח).

¹¹ בלא ראיית עדים, כי בקי אני בתולדות הלבנה והילוכה וסדר המזלות. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

(ב) וזו שאמר אבא אבוה דרבי שמלאי,¹² מחשבין את תולדתו (שעת המולד): נולד קודם חצות (היום), בידוע שנראה (שאפשר שייראה) סמוך לשקיעת החמה (באותו יום). לא נולד קודם חצות, בידוע שלא נראה (אי אפשר שייראה) סמוך לשקיעת החמה (באותו יום).

(ומבאר) למאי נפקא מינה? אמר רב אשי: לאכחושי סהדי (אם נולד אחר חצות ואמרו ראינו החדשה לפני שקיעת החמה כדי לקדשו היום, עדי שקר הם¹³).

אמר רבי זירא אמר רב נחמן: עשרים וארבעה שעי מכסי סיהרא. לדידן, שית מעתיקא ותמני סרי מחדתא. לדידהו, שית מחדתא ותמני סרי מעתיקא.

למאי נפקא מינה? אמר רב אשי: לאכחושי סהדי.

אמר מר: צריך שיהא לילה ויום (שאחריו) מן החדש. מנלן?

(4) רבי יוחנן אמר: "מְעַרְבַּ עַד עֶרֶב (תְּשַׁבְּתוּ)"¹⁴ (הרי שיום הולך אחר הלילה למועדות).

(2) ריש לקיש אמר: "תְּאָכְלוּ מִצַּת" עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לְחֹדֶשׁ בְּעֶרְבֵי¹⁵ (והיום הולך אחר הלילה שלפניו).

מאי בינייהו?

אביי אמר: משמעות דורשין איכא בינייהו.

רבא אמר: חצות לילה איכא בינייהו.¹⁶

שיטות הראשונים

קו התאריך: לשיטת ריה"ל, רז"ה, ריטב"א ור"ן, סוגייתנו היא מקור לקביעת קו התאריך. התאריך נקבע בקו הנמצא שעות ממזרח לירושלים, וביאור הנאמר בגמרא נולד קודם חצות וכו' הוא, שאם זמן המולד בירושלים הוא לפני חצות היום, בידוע שהלבנה תיראה בתאריך זה ממזרח לקו הנ"ל, ויום זה ייקבע לראש חודש. ואם זמן המולד בירושלים מחצות ואילך, הלבנה החדשה תיראה רק ממערב לקו הנ"ל שזה בעצם היום הבא, ולכן היום שלמחרת ייקבע לראש

¹² לפני שמואל, ולא ידע לפרשה מה חילוק בין נולד קודם חצות לנולד לאחר חצות, אני מפרשה לכם.

¹³ מדברי רש"י מבואר שאם נולד קודם חצות, אפשר שתיראה הלבנה בארץ ישראל באותו יום. וראה להלן שיטת הכוזרי ורז"ה.

¹⁴ ויקרא, פר' אמור, כג, לב.

¹⁵ שמות, פר' בא, יב, יח.

¹⁶ מאן דיליף מיום הכפורים, הולך אחר תחילת הלילה, דכתיב מערב עד ערב. ולדידיה, אם נראית הישנה אפילו בתחילת ליל שלשים, שוב אין החדש מתקדש ביום שלשים. ולמאן דיליף ממצות, אין היום הולך אחר תחילת הלילה, שהרי מחצות לילה הראשון של פסח עד יום האחד ועשרים אכילת מצה רשות, ובלבד שלא יאכל חמץ, כדאמרינן בשילהי ערבי פסחים (ק"כ ב'), וחצות לילה ראשון חלוק מהם, ונמשך עם הפסח הנשחט בארבעה עשר שהמצה נאכלת עמו חובה. ולדידיה, אפילו נראית הישנה בתחילת הלילה, מאיימין למחר על העדים לומר ראינוהו אם צריכין אנו לקדשו ביום שלשים, להרחיק יום הכפורים משבת. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

חודש.¹⁷ ולשיטת רבנו חננאל, רש"י, ראב"ד ועוד, אין בסוגייתנו מקור לקביעת קו התאריך.¹⁸

נולד קודם חצות נולד אחר חצות: כתב הרמב"ם "וכן אם יהיה המולד בַּחצֵי הַיּוֹם או לְמַעַלָּה מִחֲצֵי הַיּוֹם - קוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם שֶׁלֹּאֲחֲרָיו. פִּיצֵד? הֲרֵי שֶׁהָיָה הַמּוֹלָד בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי שֶׁשְּׁעוֹת בַּיּוֹם או יָתֵר עַל שֵׁשׁ שָׁעוֹת - קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּשִׁלְשִׁי; וְאִם יְהִי הַמּוֹלָד קֶדֶם חֲצֵי הַיּוֹם, אֶפְלוּ בְּחֶלֶק אֶחָד - קוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בְּאוֹתוֹ יוֹם הַמּוֹלָד עֲצֻמוֹ; וְהוּא שֶׁלֹּא יְהִי אוֹתוֹ הַיּוֹם מִיְמֵי אֲד"ו."¹⁹

¹⁷. וזהו צריך שיהיה לילה ויום מן החודש. כלומר, שלאותם העומדים ממזרח לקו התאריך ורואים את הלבנה לפני שקיעת אור החמה, יהיה להם הלילה והיום מן החודש, שזמן המולד קודם חצות היום בירושלים, אצלם היה בתחילת הלילה 24 שעות קודם לראייתם את הלבנה "ולא נמלט היום מראיית הלבנה במקום אחד ממקומות הארץ ושם היה להם הלילה והיום מן החדש כולו אחר המולד". ועיין עוד בדברי הרז"ה לגבי ביאור דברי רבי זירא 24 שעות מיכסי סיהרא, בהתאם לשיטתו.

¹⁸. ופירשו באופנים שונים את הגמרא, עיין בדבריהם. מקורות: כוזרי (מאמר ב, סימן כ). רז"ה וראב"ד (ר"ה ה א ברי"ף). ריטב"א (ר"ה כ' ב', סוד"ה רבא אמר). ר"ן (ר"ה כ' ב', ד"ה צריך).

¹⁹. מקורות: רמב"ם (הל' קידוש החודש ז,ב).